

Strukturális sokféleség vagy globalizáció

(*Bevezetés*) Korunkban a baloldal és a jobboldal közötti szembenállás jelentősége csökken, miközben a globalizmus és a nemzeti szuverenizmus közötti vita erősödik.¹ Abban szinte konszenzus van, hogy a globalizáció növeli, míg a szuverenizmus korlátozza a sokféleséget. Tekintve, hogy a sokféleség lényegében a jó, míg annak hiánya a rossz szinonimája, így ez a vita voltaképpen a jó és a rossz közötti harcként is értelmezhető. Azonban a globalizáció csak látszólag növeli a sokszínűséget, valójában csökkenti azt. A nemzeti szuverenizmus csak látszólag korlátozza, valójában konzerválja a történetileg adott sokféleséget. A tanulmány mondanivalója a következő három tézisben összegezhető. A globalizáció *sükségképpen* csökkenti az emberiség sokféleségét. Az emberiség homogén létállapota előreláthatólag (nagy valószínűséggel) rosszabb, mint a heterogén állapota. Tehát a globalizáció eredményeképpen nagy valószínűséggel romlik az emberiség helyzete.

(*A sokféleség fogalmáról*) Egy értelmező szótár szerint sokféleség a dolgoknak, élőlényeknek sokféle volta, például madarak sokfélesége.² Tehát a sokféleség egy entitás (osztály, kategória, faj) különböző változataira utal. A szó szinonimái: különféleség, változatosság, diverzitás, heterogenitás, tarkaság, sokszínűség, míg ellentéte: egyneműség, egyformaság, homogenitás. A sokféleség az azonosság és a különbözőség egysége. Az egyik végpontot az azonos dolgok sokasága, míg a másik végpontot a különböző dolgok sokasága jelenti. A sokféleségen belül érdemes különbséget tenni az egyedi és a strukturális sokféleség között. Az egyedi sokféleségre jó példa az ujjlenyomat, hivatalosan az ujjnyom. Egyrészt minden ujjnyom meghatározható ujjnyomként, ebben az értelemben fennáll az azonosság, másrészt minden ujjlenyomat egyedi, vagyis különbözik a többitől.

A strukturális sokféleségre jó példa a kutyaajták sokfélesége. Természetesen minden kutya fajta kutya (*Canis lupus familiaris*), ebben az értelemben fennáll az azonosság, másrészt minden kutya fajta egymástól különböző tulajdonságokkal (vézenjegyekkel) rendelkezik. Ráadásul az adott fajtán belül is vannak egyedi különbségek. Egy fajtiszta kutya hasonlít fajtájának más egyedeihez, és különbözik más kutyaajták egyedeitől. Azaz a fajtiszta kutyák populációja viszonylag homogén. Tehát a kutya mint faj sokfélesége a viszonylag homogén kutyaajták sokféleségéből származik. Ha a tenyésztők abbahagyják a munkájukat, akkor az utódok elveszítik a fajtabeli sajátosságait, ugyanakkor érdekes egyedi variánsok jelennek meg. Összességében ez a folyamat nem növeli, hanem csökkenti a kutya mint olyan sokféleségét. Régen a labdarúgó világbajnokságban résztvevő futballcsapatok homogén nemzeti csapatok voltak, éppen ezért a csapatok élesen elkülönültek egymástól, hiszen pl. a német válogatottban csak németek, míg a török csapatban csak törökök játszottak. A labdarúgás globalizációjával párhuzamosan az európai országok csapatai egyre színesebbek lettek. Ezt mindenki a sokféleség növekedéseként ünnepli. Azonban ezek a színes csapatok egyre jobban hasonlítanak a többi szinten színes európai válogatotthoz, illetve más kontinensek válogatott csapataihoz. Mesut Özil Németországban született török szülőktől és egyidejűleg német és török állampolgár. Ő saját magát egyidejűleg tekinti töröknek és németnek.³ A jelenlegi szituációt lehet úgy interpretálni, hogy nemcsak a török, hanem a német válogatottban is játszanak törökök. Tehát összességében a játékosok és a csapatok sokfélesége nem nőtt, hanem csökkent.

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a strukturálisan különböző típusok (fajták) önmagukon belül viszonylag homogének, miközben más strukturálisan különböző típusoktól erősen különböznek. Az elkülönült struktúrák keveredése feloldja a strukturális sokféleséget, miközben növeli az egyedi sokféleséget a kategórián (fajon) belül. Tehát ebben az esetben, ahogy sok más esetben is a strukturális és az egyedi sokféleségnek érdekes dialektikája van, ami a következő tézisekben foglalható össze.

Egy kategória strukturális sokfélesége a viszonylag homogén típusok (strukturális egységek) változatos sokféleségéből áll. Ekkor a sokféleség elsődleges forrása a struktúrák sokfélesége. A strukturális egységek felbomlása csökkenti az adott kategória sokféleségét, miközben növeli az egyedi sokféleséget. A strukturális sokféleség csökkenését sohasem tudja ellensúlyozni az egyedi sokféleség növekedése. Ilyenkor *de facto* csökken a kategória sokfélesége, azaz homogenizáció történik; az egy másik kérdés, hogy az egyedi sokféleség növekedése miatt látszólag nő a sokféleség.

(*Biológiai kitekintés*) A bioszféra fontos sajátossága a biológiai sokféleség. A biodiverzitás az élőlények öröklött változatosságát jelenti, az ökoszisztémák közti különbségektől az őket alkotó fajokon át az egyes fajokon belüli genetikai variációkésztől. A biológiai sokféleség tehát minden organizációs szintet jellemez a genetikai szinttől az ökoszisztémáig. A nagyobb genetikai változatossággal rendelkező faj nagyobb eséllyel képes alkalmazkodni az állandóan változó környezeti viszonyokhoz. Ugyanis ezekben nagyobb eséllyel található meg az alkalmazkodást lehetővé tevő gének és tulajdonságok, mint a kisebb genetikai változatossággal rendelkező fajokban.⁴

Ebben az összetett rendszerben esetenként vitatható lehet, hogy egy folyamat növeli vagy csökkenti a biodiverzitást. Legyen egy endemikus faj, amelynek az élőhelyére (habitat) bejut egy invazív faj. Ez a folyamat növeli vagy csökkenti a biodiverzitást? Formálisan növeli, hiszen ekkor az adott területen több faj található, a valóságban (és hosszútávon) azonban csökkenti a biodiverzitást, hiszen a széles körben elterjedt invazív faj kiszorítja az endemikus fajt, amely csak az adott területen élhet.

Az endemikusság és az invazivitás problémája nemcsak fajok között, hanem egy fajon belül is megfigyelhető. Például a bánáti bazsarózsa (*Paeonia officinalis* subsp. *banatica*) a piros vagy kerti bazsarózsa (*Paeonia officinalis*) egy alfaja. A kerti bazsarózsa rendkívül elterjedt faj Európában és öt alfaja létezik.⁵ A bánáti bazsarózsanak a legfontosabb élőhelye a Keleti-Mecsek területe. Szakmai becslések szerint ebben a régióban mintegy 15 000 virágzó tö él, a meddő tövek száma pedig ennek kb. tízszerese lehet. Így több mint 150 000 bazsarózsa tö él Magyarországon.⁶ Az alfaj védelme ennek a homogén állománynak a védelmét jelenti. A piros bazsarózsa (*Paeonia officinalis*) más alfajainak a betelepülése vagy éppen betelepítése erre a területre, veszélyezteti a bánáti bazsarózsa fennmaradását, tehát nem növeli, hanem csökkenti a faj sokszínűségét. S ez még akkor is igaz, ha a folyamat kezdetén a piros bazsarózsa egyedi változatossága jelentősen megnő a területen.

Ahogy a fenti példa is mutatja, egy fajon belül számtalan rendszertanilag is értelmezhető taxonómiai egység létezik, úgymint alfaj, rassz, fajta. Az egy másik kérdés, hogy minden taxonómiai egységen belül létezik még az egyedek változatossága is, amelynek mértéke szintén különböző lehet. Esetenként elfordulhat egy olyan invazív folyamat, hogy egy endemikus rassz beolvad az invazív rasszba. E folyamat eredményeképpen csökken az adott faj strukturális sokszínűsége, hiszen megszűnik egy rassz, ugyanakkor nő az invazív rasszon belül az egyedek közötti változatosság. Az ökológia szerint ekkor

egyértelműen csökken a faj biológiai sokszínűsége, mivel a faj taxonómiai sokszínűségében bekövetkező csökkenést nem helyettesíti az egyedek sokszínűségében bekövetkező növekedés.

Még általánosabban fogalmazva, különbséget kell tenni a strukturális (taxonómiai) és az egyedi változatosság között. Egy faj strukturális sokszínűsége a lokális és homogén jellegű taxonok (strukturák) változatosságára épül, nem csak az egyedek változatosságára. Az előbbi minősített és magasabb szintű, míg az utóbbi csak egyszerű és alacsonyabb szintű változatosságot jelent. Ezzel párhuzamosan nagy különbség van aközött, hogy egy faj számtalan önmagában homogén, de egymástól különböző populációból áll, vagy pedig egy faj számtalan önmagában heterogén, de egymáshoz hasonló populációból áll. Az előbbi egy minősített, magasabb szintű és strukturális, míg az utóbbi csak egy egyszerű, alacsonyabb szintű és egyedi változatosságot jelent.

(Sokféleség a társadalomban) Az emberiség sokfélesége a történetileg kialakult strukturális sokféleségre épül, amely magába foglalja a nemzetek sokféleségét is. Ennek evolúciós alapját a nagycsaládra épülő, durván 30-50 fős zárt rokonsági csoportok jelentik. „Az emberi csoportkultúrákban a csoportszerkezet nagyon szoros, a csoport zárt, általában állandó vagy hosszabb időre szóló települési helye van. ... A csoport tagjai az erőforrások megszerzése és a konstrukciós tevékenység közben folyamatosan és magas szinten együttműködnek. A csoporton belüli agresszió minimális. A csoportok közötti kapcsolat a kooperációtól a totális agresszióig terjedhet.”⁷⁷ Kezdetben a csoportot a rokoni és a személyes kapcsolat tart össze, illetve választ el más csoportoktól. A nagyobb társadalmi egységek: nemzetség, törzs, nemzet kialakulásával a közös leszármazás mellett a közös nyelv, vallás és kultúra is fontos differenciáló tényezővé válik. Az elkülönült államhatalom kialakulásával párhuzamosan az államok intézményesen is védik az egyre pontosabban kijelölt határaikat és szabályozzák más nemzetek tagjainak a belépését és kiutazását. Mivel az állam területi alapon szerveződik, így a lakóhely egyre fontosabb szerepet kap abban, hogy egy illető az adott nemzethez tartozik-e vagy sem.

A sokféleség megismerése során háromféle álláspont lehetséges: különbözőség, azonoság, illetve a kettő egyése. Ezzel párhuzamosan a humán sokféleséggel kapcsolatban is három alapvető politikai reláció lehetséges, úgymint a sokféleségre épülő hierarchia, a sokféleség tagadása vagy a sokféleségben realizálódó egyenlőség.

Az első reláció felerősíti a sokféleségben meglévő különbséget, különös tekintettel a strukturális különbségekre majd ezekre egy hierarchikus viszonyt épít. Ezen felfogás szerint a saját nemzet (nyelv, kultúra, társadalmi berendezkedés, rassz) nemcsak különbözik más nemzetektől (nyelvektől, kultúráktól, társadalmi berendezkedésektől, rasszoktól) hanem azoknál értékesebb is. Ez a viszony elsősorban a tradicionális társadalmakat jellemezte, de még a 20. században is megjelentek azok az elméletek, náciizmus, fasizmus, amely a saját nemzet magasabbrendűségét és más nemzetek alacsonyabbrendűségét hangsúlyozták. Ennek a viszonynak a mélyén gyakran xenofóbia található, vagyis az idegentől, mint mástól, mint különbözőtől való félelem. Az archaikus korban a xenofóbiának még volt evolúciós alapja, hiszen a nagycsaládra épülő csoport tagjai között nagyon erős volt az összetartás. A saját csoport jelentette az önzetlen segítség és a szolidaritás világát, és ez biztosította a túlélést. Ezzel szemben az idegen csoport és annak tagjai a különbséget, a másságot és az ellenségeskedés világát jelentette. Tehát az idegenek gyűlölete mögött evolúciós készletések voltak. Az idegen az ellenség, akivel harcolni kell és akit gyűlölni kell. A xenofóbia azonban túlélte az archaikus kort. Nyilvánvaló, hogy a vallási fundamentalizmus és intolerancia, rasszizmus

illetve a nemzeti-etnikai sovinizmus is hordoz xenofób jegyeket. A különbség pusztán annyi, hogy kezdetben a „mi” fogalom csak kis létszámú társadalmi egységekre (nagy-család, nemzetség, törzs) vonatkozott, később viszont már nagyobb társadalmi és kulturális egységekre is, úgymint nemzet, nép, állam, vallás, rassz. A korábbi rossz tapasztalatok alapján az emberiség egyre inkább megtanulja, hogy a hierarchikus viszony rossz, a nemzetek, kultúrák, rasszok közötti különbség nem alapoz meg értékkülönbséget.

A második reláció a sokféleségben meglevő azonosságot hangsúlyozza, majd erre az azonosságra építi az egalitáriánus viszonyt. Feltehetően a hierarchikus reláció rosszassága is szerepet játszik abban, hogy a modernitás ingája ilyen gyorsan halad az egyfésülés irányába. A történetileg adott strukturális sokféleség elutasítása különösen jellemző a kortárs neoliberalizmusra és emberjogi fundamentalizmusra. Ezen felfogások szerint az egyes ember és az emberiség között nem létezhetnek strukturális (pl. nemzeti-etnikai) különbségek, és ebből következően nem szabad különbséget tenni a nemzethez tartozó őshonos vagy bennszülött és a nemzethez nem tartozó idegen ember között. Ezen álláspont szerint minden megkülönböztetés az őshonos és az idegen emberek között xenofóbia, rasszizmus vagy legalábbis kulturális rasszizmus, azaz „rasszok nélküli rasszizmus”.⁸ Tehát a neoliberalis ideológia azt hangsúlyozza, hogy a nemzetek között egyáltalán nincs különbség, vagy ha mégis, akkor az csak másodlagos jelentőségű és megszüntetendő.

A liberalizmus nemcsak a nemzetek, hanem minden történetileg kialakult strukturális és kollektív jellegű különbséget tagad. Így például támadja a férfi és a nő közötti biológiailag adott dichotómiát is. Erre egy friss példa az iskolai egyenruha kérdése. Régebben nem okozott problémát, hogy a lányok egyenruhája szoknyát, míg a fiúk egyenruhája nadrágot tartalmazott. Napjainkban, azonban ez a ruhakód már problémát jelent. Eddig 40 angol középiskolában tiltották be a szoknyaviselést annak érdekében, hogy gendersemleges egyenruhákat viseljenek a gyerekek.⁹ A hivatkozási alapot az jelenti, hogy a fiú és lány egyenruha közötti választás nehéz helyzetbe hozza azokat, akik bizonytalanok a saját nemi identitásukban. Szerintem a nemi dichotómiának, mint természetből adott strukturális dichotómiának a fellazítása sokkal nagyobb rosszat jelent a társadalom számára, mint a gendersemleges opció. Összességében tehát elmondható, hogy az azonosság hangsúlyozása felszámolja a humán világban még meglevő strukturális sokféleséget.

A harmadik reláció a két szélsőség közötti szintézist jelenti. Ez egyszerre törekszik a történetileg adott strukturális sokféleség megőrzésére és azok egyenrangúságára. E felfogás elutasítja a neoliberalis választ és azt hangsúlyozza, hogy a strukturális és kollektív sokféleség nem megszüntetendő rossz, hanem fenntartandó jó, másrészt elutasítja a hierarchikus felfogást is. Az emberiség strukturális (genetikai, nyelvi, etnikai, kulturális, gazdasági és politikai) különbségei fontos és megőrzendő értéket jelentenek, mert gazdagítják az emberiséget.

Sajnos a közgondolkodás, de még inkább a liberalizmus, összekeveri a strukturális (vagyis lényegi) sokféleséget, az egyedi (vagyis látszat) sokféleséggel. Az emberiség strukturális sokféleségének a lényegét elsősorban a különböző nyelvű népek kulturális sokfélesége jelenti, miközben egy-egy etnikumon, illetve kultúrkörön belül a népesség viszonylag homogén. A fordított helyzet csak a sokféleség látszatát biztosítja. Ebben az esetben a térben egymástól elkülönülő társadalmak egymáshoz nagyon hasonlóak, miközben az egyes társadalmakon belül a népesség folklorisztikusan színes.

(*A globalizációról*) „A globalizáció a világot átfogó társadalmi kapcsolatok intenzitásának növekedése” – írja Anthony Giddens.¹⁰ Egy másik meghatározás szerint a globalizáció „azoknak a folyamatoknak az összessége, amelyek eredményeképpen a világ

népei egyetlen világtársadalomban egyesülnek”.¹¹ Tehát a globalizáció az emberiség szintjén bekövetkező egységesedési folyamat. A globalizáció folyamatát elemezve általában különbséget tesznek gazdasági, kulturális és politikai globalizáció között.

A gazdasági globalizáció, összhangban a nagytőke érdekeivel, a tőke szabadságát és a nemzetállami korlátok lebontását követeli. Ezt a programot mind a mai napig a washingtoni konszenzus reprezentálja. Ez a neoliberális gazdaságpolitika a liberalizáció, dereguláció, privatizáció hármasságát hirdeti. Eredetileg a válságba sodródott latin-amerikai országok számára fogalmazták meg egy Washingtonban rendezett konferencián 1989-ben. A kommunizmus összeomlását követően azonban Kelet-Európában is ezt alkalmazták, s így a neoliberális irányzat univerzális programjává nőtte ki magát. A politikai globalizáció elsődleges célja szintén a (nemzet)állami keretek lebontása. Emellett pozitív célként megjelenik a nemzetközi és a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) megerősítése, a nagyobb politikai uniók, sőt végső soron az egységes világtársadalom, illetve világállam megteremtése. A fejlett világ politikai és gazdasági elitje úgy véli, hogy a haladás csak a globalizáció útján realizálható. Ennek a koncepciónak azonban több gyenge pontja is van.

A baloldali kritikusok (Korten, Stiglitz, Chomsky) különbséget tesznek az általában vett globalizáció és a globalizáció jelenlegi formája között. Az előbbit üdvözlik, míg az utóbbit – amit a nagytőke érdekei határoznak meg – elutasítják. A neoliberális alapokon álló globalizálódási folyamatban meghatározó szerepet játszanak a szabadkereskedelmi egyezmények, a választott bíróságok és a multinacionális vállalatok érdekei. A világ vagyónának meghatározó részével rendelkező nagytőkések kis csoportja rendkívüli befolyással bír és arra törekszik, hogy megszabaduljon az utolsó korláttól, a többség érdekeit képviselő demokratikus államtól. Elvileg a többség (99%) érdekeit képviselő demokratikus államforma, illetve a nagytőkés elit és a helyi komprádor réteg (1%) érdekei között éles ellentét van. Ez az érdekellentét már régóta nemcsak a munkabér nagyságáról szól. Természetesen a nagytőke a közvélemény előtt nem a speciális érdekeit – dereguláció, tőke szabadsága, olcsó munkaerő bevándorlása – hangsúlyozza, hanem olyan univerzálisnak feltüntetett értékeket népszerűsít, mint a diszkriminációmentesség, nyílt társadalom, átjárható határok. Fontos kérdés, hogy ebben a küzdelemben a média, a politikai elit és az államhatalom a nép vagy a nagytőke oldalára áll. A baloldali globalizációkritika a neoliberális globalizációt ellenzi, de az államok szuverenitására épülő rendszert is elutasítja.¹² Tehát a globalizáció baloldali kritikusai, akik korántsem antiglobalisták, egy politikailag dominált globalizációt akarnak, amelynek a centrumában a világtársadalom, esetleg egy demokratikus világállam áll.

Véleményem szerint nemcsak a globalizáció jelenlegi formája, hanem általában a globalizáció is problematikus folyamat. Ugyanis a globalizáció az emberiség homogenizációját, s azon belül a nyelvek, kultúrák és életformák sokszínűségének a csökkenését eredményezi. A strukturális különbségek lebontása és átalakítása egyedi sokféleségé biztos jele az emberiség homogenizálódási folyamatnak. Sajnos a globalizáció pont ezt teszi; az egyedi és unikális lokalitásokat felszámolja és azokból átlagos, közönséges és tipikus lokalitásokat gyárt. Vegyük például a Nyugat-Európa nagyvárosaira jellemző tömeges bevándorlást, mint a globalizáció egyik fontos elemét. A tömeges bevándorlás természetesen nem növeli, hanem csökkenti a világ nagyvárosainak a sokféleségét, hiszen felszámolja ezeknek a tereknek a speciálisan európai jellegét. Tehát ez lényegében egy homogenizációs folyamat, az egy másik kérdés, hogy kezdetben és átmenetileg ezek az európai városok – az emberek közötti különbségek növekedésével párhuzamosan – egyre sokszínűbbek lesznek.

A globalisták egyszerre állítják azt, hogy a globalizáció egy egységesedési, azaz homogenizálódási folyamat, illetve azt, hogy a globalizáció növeli a sokszínűséget. Tehát a globalisták tézise a következő: *a globalizáció úgy homogenizál, hogy közben növeli a sokféleséget*. Ez a tézis azonban fogalmilag nem lehet igaz, tehát inkonzisztens és hamis. Az egységesedési folyamat, vagyis a homogenizáció *a priori* azt jelenti, hogy csökken a diverzitás. Paradox, hogy a globalizáció hívei magukat a sokféleség élharcosaiként tüntetik fel, és ezzel a tudatos vagy ösztönös nyelvi leleménnyel összezavarják a globalisták (többnyire neoliberaisok) és a szuverenisták (többnyire nemzeti konzervatívok) között folyó ideológiai vitát.

(Egyféle vagy sokféle emberiség) Mivel a globalizmus felszámolja a strukturális (minőségi, lényegi, magasabb szintű) sokféleséget, ezért nincs olyan kimenet, hogy „globalizáció és valódi sokféleség”, hanem csak olyan lehetőségek vannak, hogy „globalizáció és egyfésülés”, illetve a „globalizáció korlátozása és strukturális sokféleség”. Mielőtt értékelnénk ezt a két folyamatot (homogenizáció és annak korlátozása), illetve ezt a két absztrakt végállapotot (az emberiség homogén és heterogén létállapota) mindenképpen hangsúlyozni kell az értékelés nehézségét. Ez elsősorban abból fakad, hogy a jövőre vonatkozó előnyöket, hátrányokat és kockázatokat kell értékelni. Ennek ellenére a kérdéssel mégis kell foglalkozni, hiszen a politikának mindennap döntést kell hozni arról, hogy a globalizáció útján haladjon a homogenizáció felé, vagy pedig globalizáció korlátozásával próbálja megőrizni a meglévő strukturális sokféleséget, beleértve a nemzetek sokféleségét is. Tehát ennek tudatában vizsgáljuk meg a homogenizációhoz, illetve a két végállapothoz kapcsolódó pro és kontra érveket.

Nem vitás, hogy az emberiség genetikai, nyelvi, etnikai és kulturális sokféleségének is vannak veszélyei és kockázatai. Továbbá az is igaz, hogy egy homogén emberiség, amely egynyelvű, egykultúrájú és egyetlen világtársadalmat alkot, továbbá, amely egyetlen politikai rendszerben – ún. világállamban – él, az nemcsak elkerüli a megosztottságból származó problémákat, hanem az együttműködés terén is magasabb szintre tud jutni, mint a strukturálisan tagolt emberiség. Tagadhatatlan tehát, hogy az emberiség homogenitásának vannak előnyei.

Ugyanakkor az emberiség egyfésülésének súlyos hátrányai és kockázatai is vannak. Egyrészt a homogén emberiség esetében a társadalmi változások sokkal lassabban következnek be, mint a nemzeti egységekben. Ráadásul az önálló emberi közösségek különböző fejlődési utakat követhetnek, tehát a strukturálisan sokféle emberiség egyidejűleg különböző tapasztalatra tehet szert. Másodszer már most láthatjuk, hogy az Európai Unióban fennáll egy demokratikus deficit. Ez „abban áll, hogy nincs európai politika: az uniós szavazók nem érzik úgy, hogy módjukban állna ténylegesen elutasítani azt a »kormányt«, amelyiket nem szeretik, és valamilyen módon megváltoztathatják a politika és a szakpolitikák irányát. Az európai kormányzás jelenlegi formájában nem létezik »kormány« mint olyan.”¹³ Ha az egész emberiség egyetlen átfogó politikai rendszerré válna, akkor a politikai deficit még nagyobb lenne és az egyszerű embereket még inkább kizárná a politikából.

A legsúlyosabb problémát azonban az jelenti, hogy a homogén emberiség könnyen beleszorulhat egy népszerű, de hamis ideológia csapdájába. Hogyan alakult volna az emberiség sorsa, ha nemcsak Németországban, hanem a világállamban jut hatalomra a nemzetiszocializmus? Tudjuk, hogy a náci Németországot nem belső folyamat, hanem külső államok szövetsége győzte le. Csak ez tudta felszámolni a nemzetiszocialista ideológiát, politikát és államot. Ha az emberiség egységes, akkor eleve nem lett

volna külső erő és hatalom, ezért a náci rendszer lehet, hogy évszázadokig vagy még tovább fennmaradt volna. Mi történt volna akkor, ha nemcsak Oroszországban, hanem a világtársadalomban győz a kommunista forradalom? A politikai elemzők még ma is vitatkoznak azon, hogy a kommunizmus kelet-európai összeomlásában milyen szerepet játszottak a külső tényezők: Ronald Reagan csillagháborús tervei, a jóléti kapitalizmus sikere és vonzereje. Nem vitás, hogy ezek a külső tényezők is jelentős szerepet játszottak a kommunizmus összeomlásában.

Ha az egységes emberiség egy rossz ideológia, illetve politikai struktúra mellett kötelezi el magát, akkor szinte megdönthetlenné válik. Kívülről *a priori* megdönthetetlen, hiszen ha az egész emberiség egységes társadalmat és politikai rendszert alkot, akkor nincs külső nézőpont és hatalom. Belülről, választásokkal vagy éppen forradalommal pedig szintén nagyon nehéz egy masszív ideológiát, illetve politikai rendszert megdönteni. Itt van például Észak-Korea esete, semmi jele nem látszik egy belülről fakadó változásnak, pedig a világpolitikai fejlemények a rendszer ellen dolgoznak.

A népszerű, de hamis ideológiák csábítása szükségszerű, mert a politikai rendszerek fejlődésében meghatározó szerepet játszanak az ideológiák, amelyek tényleges hatása kiszámíthatatlan. Nem tudhatjuk előre, hogy egy ideológia a jólét felvirágzásához vezet, mint például a felvilágosodás, vagy az országok hanyatlásához, mint a kommunizmus. Ha az emberiség egyetlen politikai közösséggé válik, akkor az emberiség minden döntésével a saját létezését és fejlődését teszi kockára. Ezzel szemben a népek a saját útjukat járva, csak a saját jólétüket kockáztatják, miközben sorsukkal az egész emberiség számára biztosítanak tapasztalatot és tudást.

A fentebb említett szempontokat mérlegelve úgy gondolom, hogy a sokféle emberiség fejlődőképesebb és jobb létállapotot tud biztosítani, mint az egyféle és homogén emberiség. Ez a konklúzió összhangban van azzal az ökológiai felismeréssel, hogy az élet sokfélesége egy fejlődőképes és ígéretes, röviden jó, míg azok egyformasága egy beszűkült és kockázatos, röviden rossz állapotot jelent. Humánökológiai szempontból a homogenizációt eredményező globalizáció lényegében egy degenerálódási, sőt entrópiikus folyamat, mert csökkenti az emberiség strukturális sokféleségét és változatoságát. Ebből pedig az következik, hogy az emberiség homogenizálódását eredményező globalizáció veszélyes és káros folyamat. Ezért az emberiségnek a globalizáció korlátozására kell törekednie, hiszen csak így őrizhető meg az emberiség strukturális sokfélesége.

Mivel a jelenlegi globalizációnak, azaz homogenizációnak vannak elkerülhetetlen – technikai, kommunikációs és nyelvi – vonatkozásai, amelyek szinte természeti szükségzerűséggel következnek be, ezért szükséges, hogy az erkölcs, a kultúra és a politika mindent megtegyen a globalizáció fékezéséért és az emberiség strukturális sokféleségének a fennmaradásáért.

(Európai kitekintés) Alkalmazzuk a fenti megfontolásokat arra az aktuális kérdésre, hogy az Európai Uniónak a politikai globalizáció vagy a nemzeti szuverenitás irányába kell-e haladnia. Tehát több Európa és kevesebb nemzetállam, végső soron az Egyesült Európai Államok vagy éppen fordítva, kevesebb Európa és több nemzetállam, vagyis a nemzetek Európája felé kell haladni?

Az előbbi út a már említett problémákat eredményezi: az európai diverzitás elvesztése, demokratikus deficit növekedése, az egyformaság bürokratikus kikényszerítése, kisebb európai országok gyarmatosítása stb. Ezeket a problémákat csak az utóbbi megoldást alkalmazva kerülhetjük el. Európában óriási különbségek vannak az egyes nemzetek között. A történetileg adott kulturális, gazdasági és környezeti feltételekhez igazodó

legjobb technikai, gazdasági és társadalmi gyakorlatot csak nemzeti, illetve még annál is alacsonyabb szinten (helyi, regionális) lehet megtalálni. Az Európai Unió csak úgy fejlődhet a maga sokféleségében, illetve gyarmatosításmentes módon, ha minden egyes nemzete megőrzi, sőt növeli a még meglévő önállóságát, szabadságát és szuverenitását.

Az Európai Unió jelmondata: *Egység a sokféleségben*; ideje, hogy ne csak a jelszavakban, hanem a gyakorlatban is védelmet kapjon a sokféleség, beleértve a nemzeti sokféleséget is.

JEGYZETEK

- 1 Mellár Tamás (2017): Globalizmus vagy nemzeti szuverenitás. *Élet és Irodalom*, LXI. évfolyam, 18. szám, 2017. május 5.
- 2 Magyar Értelmező Kéziszótár L–Z. (1992): Sokféle. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1214. o.
- 3 Mesut Özil (2018): Meeting President Erdogan. Twitter, 2018. júl. 22. „I have two hearts, one German and one Turkish” – írja angolul. <https://twitter.com/MesutOzil1088/status/1020984884431638528>
- 4 Szaktudás Kiadó Ház (2008): *Természetvédelem*. Digitális Tankönyvtár. A diverzitás formái: genetikai, taxon és ökológiai diverzitás c. fejezet. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0032_termeszetvedelem/ch03s02.html
- 5 *Paeonia officinalis*. Wikispecies. https://species.wikimedia.org/wiki/Paeonia_officialis
- 6 KvVM Természetvédelmi Hivatal Fajmegőrzési tervek (2005): *Bánáti bazsarózsa (Peonia banatica)* 13. o. http://www.termeszetvedelem.hu/_user/downloads/fajmegorzesi%20tervek/BanatiBazsarozsa.pdf
- 7 Csányi Vilmos (2002): Az egyszemélyes csoportok és a globalizáció. *Magyar Tudomány*, 2002/6.
- 8 Étienne Balibar and Immanuel Wallerstein (1991): *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* (London & New York: Verso). Trans. Chris Turner.
- 9 Dozens of schools ban girls from wearing skirts in move towards gender neutral uniform policy. *Mirror*, 2018. július 1. 13:54. <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/dozens-schools-ban-girls-wearing-12829898>
- 10 Anthony Giddens (1991): *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press. p. 64.
- 11 Martin Albrow and Elizabeth King (eds.) (1990): *Globalization, Knowledge and Society*. London: Sage.
- 12 Mohamed El-Kamel Bakari (2013): *Globalisation and Sustainable Development: False Twins?* *New Global Studies VII* (2013) 3. szám.
- 13 Demokratikus deficit. EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html?locale=hu